

FELÜGYELO GONDNOKI BEIKTATÁS 1845. SEPT. 11-ÉN SZÉKELY-KERESZTURON.

A székely-keresztúri gymnasium insp. curatorai közül tek. Pakot István úr 1845-ben meghalálozván, s mlgs. Horváth Ferencz úr pedig lemondván, ezek helyébe 1845. aug. 24. s következő napjain Homorod-Almásón tartott zsinati főtanács 13. sz. a. insp. curatoroknak megválasztotta Udvarhelymegye akkori főjegyzője Jakab Lajos és rendes t. b. gagy Pálffy Mihály tyánkfiait s ünnepélyes beiktatásukat elrendelte.

A gymn. idősb insp. curatora Biró József és az igazgató Koronka József, az előbb írt napra határozták, a beiktatási ünnepélyt s azt a köri papság, nagyszámu világiak, szülők stb. s az ifjuság jelenlétében meg is tartották. Megnyitó beszédet mondott Biró József insp. curator. Ezután Pálffy Mihály a maga és gondnoktársa nevében tartotta székfoglalóját, megemlékezvén az iskola volt gondnoka, Mihály János érdemeiről, felhívja gondnoktársát, mint a kivel együtt ez iskolában kezdették a tanulást, hogy most már munkálják ez iskola javát, előmenetelét. Végül pedig Koronka József a következő elfogadó, üdvözlő beszédet mondotta:

Ritka hivatal az, melynek hasznos és célbavett eredményre számítható betöltése egyes emberi erő és működés által sikerülve megtörténhessék. Mint egy boltozatos épület szerkezetében, az egyaránt feloszlott nehézkedésű kövek és egyéb anyagok, önsúlyok által egymást — ha jó művészet által alkottattak — épen nem a dőlésre, hanem a fennállásra segítve, az építménynek állandóságot szereznek: úgy azon sokféle hivatalok, melyek polgári és egyházi alkotmányunkat saját súlynyomás mellett fenntartják. Bátran állíthatjuk, hogy egyik hivatali állomás segéd támasza a másiknak; egyik okozat alapja a másiknak. S így nem tudván kimutatni oly hivatalnemet, mely magára, csupán önkövebéli erejére hagyatva, hasznosan fennállani tudna, vagy tőle várható derék eredményeket mutathatna, bátor vagyok állítani, miszerént minden alkotmányos szerkezetű hivatal üdvös folytathatásában vagy felülről, vagy alólól, vagy középből, vagy épen magából a hivatal sarkából kell előállani a segéd módoknak, melyek szerént egyik kéz a más által mosatván, egyik teherviselés, más vállak által is segítettvén, akármely hivatal a kellő és igényelhető sikert felmutathassa.

Igen messze és unalmas terjedelemre vinne engemet oly részletes eszmékre kitérés, mely szerént az említett sarkalatos igazságokat példákkal bizonyítgatnám. Fel kellene hoznom az uralkodó trón fennáll-

hatására egymásba kapcsolódó hivatalok egymás általi erőteljes segítségét. Felhozhatnám az egy központban álló országos kormány alapos állására megkívántató sokféle kezelésekre ágazott, s mégis egy célra irányult hivatali testületeket, melyek valamint az egyes emberi erők elégtelenségét, úgy azt is bizonyítják, hogy a felsőbbbségi gondoskodás, midőn a fontosabb hivatalokat egyes emberekre bizza, a közvetőleges hivatali társak kirendelését is el nem mulasztja.

Mellőzve tehát a részletes példákat, jelenleg, a körülmények szerént, az iskola és ifjuság igazgatását kell kiemelnem, miszerént a fennebb említett elveket szem előtt tartva, hogy az egyes emberi erők más egyesített erőkkkel segélyezve legyen, zsinati egyházi főtanácsunk megválasztotta a tek. urakat ez iskola gondnokainak. Nekem jutott a szerencse, hogy ez iskolai év küszöbénél állva elfogadjam, köszöntsem, s valamint az ifjuságra nézve mindazt, mi innen folyólag szoros kötelessége, röviden érintsem; úgy magamat, velök együtt, gondnoki jóindulatjukba ajánljam. Sőt közremunkálni törekedő segédkezőket kérjem egy ily kisedem társadalmi minta igazgatására nézve, melyben még nem polgárok, hanem csak polgárokká leendők kormányoztatnak, idomítottanak s készítettnek beillesztetni ama nagy gépezetbe, az alkotmányos állam szerkezetibe; minélfogva úgy képzelhetvén egy nevelés alatti ifjuságot, mint előre készítendő gépezeti kerekeket, melyek alkotandják és mozgatni fogják ama nagyobb polgári és politikai alkotmányt. Bajos feladat gyanánt mutatkozik az, mimódon kelljen az oly sokféle vérmérsékletű, oly sokféle házi körülményekből és családból egy testületbe csoportosított ifjuságot úgy kormányozni, hogy egyenesen kezet tehetvén a neveléskulcsára, azzal hasznosan lehessen reányítani a lélek és szív rejtélyeire. Bajos körülményül merül itt fel, mondom, az, miszerint okosságnak, féltékenységnek, előre és hátránézésnek egybevegyítettnie kell, hogy ezekből erkölcsi chemia szerént alkotódjék egy oly valami, melyet tanítói és nevelői *eszélyességnek* lehetne nevezni. S még midőn valaki ezzel kellő mértékben birni állíttatnék is, mégis jöhet oly helyzetbe, hogy nem tudja, melyik kíván ennyi kerekek közül több vagy kevesebb kireszelést, melyik gyengébb vagy fényesebb kisímítást, melyik nagyobb vagy kisebb kör-idomot, melyik lassubb, vagy sebesebb fordulatra alkalmaztatást; mert mi nevelők, felügyelők, ama nagy polgári gépezet alkotmányos szerkesztésébe bé nem vétetünk, tőlünk csak az oda tartozó és kívántató részleti darabok követeltetnek.

Ennélfogva igaz lévén az, hogy sok változatos fordulatai és sajátságai vannak minden kormányzásnak, bátran állíthatjuk, hogy annyi egynek sincs, mint az ifjuság és az iskola igazgatásának, mert az ifjui lélek kibontakozásai többnyire horgas vonalokban haladnak, hol elé, hol hátra szökni láttatnak. Az ifjuság rendszerént, mint a tűz maga nyomán szeret menni, a merre ön-szele vezet. S ezen tűz káros irányát úgy fordítani meg, hogy el se aludjék, s a szomszédban is kárt ne tegyen, nem csekély vigyázatot s gondosságot kíván; sőt nemcsak vigyázat és gondosság, hanem tapasztalás is kell amaz igazság felfogására, hogy csak ott parancsolhatunk, oktathatunk, formálhatunk legcélszerűbben, hol gyakorlatilag tudjuk: mi telik ki attól, kit oktatni,

formálni, idomítani akarunk. A külvilági és politikai igazgatás nem sokat néz egyébre, mint hajthatatlan szoros igazságra; sőt mikor a törvény azt hozza, mint sebes folyamú víz gátot ront, partot szaggat, ha különben útját nem egyenlítheti; de egy nevelésbeli, egy iskolai igazgatásnak egy csendesebb folyóhoz kell hasonlónak lenni, mely az útjában álló dombot megkerüli, költséges gátat kimél s inkább egy keveset kanyarog, mintsem kárt tegyen, hasznossá és termővé tehető földeket szagasson.

Méltóztassanak a tek. insp. curator urak az elmondottakat fontolóra venni s jókívánatomat elfogadni, mely szerint óhajtom, hogy a mindenható, az egész emberiség nevelője, erkölcsi sikerrel koronázza ezen iskola iránt gyakorlandó gondnoki írádozásukat, s velem kezét fogva üdvös eredményeknek örvendhessünk.

Te pedig nemes tanuló ifjuság! becsüld és tiszteld a mlgs. és főt. consistorium atyai gondoskodását, hogy a két gondnoki hivatalt bétöltötte. Tartsátok szem előtt, szivetekben az iskolai függés és engedelmesség eszméjét, mutassátok meg ezt tetteleg is minden körülményekben. Ezt ifjui lelketekre kötöm s mindenek felett az erkölcsösséggel párosult szorgalmat ajánlom.

Közli: SÁNDOR JÁNOS.

TORDAI KÖZÉPISKOLÁNK.

Ismeretes dolog folyóiratunk olvasó közönségének nagyobb része előtt, hogy Torda-Aranyosmegye kir. tanfelügyelője az 1892. év első feléről szerkesztett jelentésében az ottani állami polgári fiu-iskoláról, (melyben a classicus nyelveket az állammal kötött szerződés értelmében vallásközönségünk tanítatja, és így azt ma is középiskolánknak tekintjük) kedvezőtlenül nyilatkozva, minden bajért a felelősséget vallásközönségünkre hárítja. A tanfelügyelő, ki ez intézet gondnokságának elnöke, 22 oldalra terjedő jelentésében 9 oldalt szentel ezen egy iskolának, s igyekszik kimutatni, hogy a „várakozásnak nem felelt meg, a tanítási eredmény sok kívánni valót hagy fenn, a szülők idegenkednek tőle, s általában a hasonló jellegű városok polgári iskolái mellett hátra áll és nem vált be!“ E vádak bizonyítására fölhozza a következőket: „Az iskolai helyiség czélszerűtlen és az egészségügyi követelmények még alig sem kielégítők, különösen az unitárius egyház fennhatósága alatt álló bennlakási intézmény miatt.“ Megtámadja saját miniszterének képviselőjét, Moldován, volt tanfelügyelőt, mint elődét, hogy egyházunkkal az államra nézve hátrányos szerződést kötött, s kimutatni igyekszik, hogy ebben áll az intézet népszerűtlenségének egyik oka.

Másik okul felhozza, hogy a tordai közönség tulságosan ragaszkodik a gymnáziumi rendszerhez, hogy a tanítók között nincs egyetértés, mert az igazgató csak unitárius ember lehet a szerződés értelmében s így az idegen vallásu tanítók előtt el van zárva a haladás utja. Ezután tanácsokat ad a megyei közigazgatási bizottságnak hova a jelentést beterjesztette, arra nézve, hogy mikép lehetne e polg. iskolát virágzóvá tenni. Ajánja a tulterheltség kikerülése szempontjából a gymnasialis tantárgyak beszüntetését, mivel a polg. iskolát végzett tanuló hamarabb kap hivatalt, mint az egyetemet végzett. Ezzel szemben mégis felpanaszolja, hogy a latin és görög nyelv tanítását az V. osztályban beszüntették. Végül abbeli óhajának ad kifejezést, hogy az intézet hat osztályúvá egészítettessék ki s föléje ipari és kereskedelmi tanfolyam szerveztessék.

A felsoroltakból látható, hogy maga a tanfelügyelő ur készlet bennünket, hogy az igazság érdekében vádjaira megtegyük feleletünket. Valami nagy sulyt különben nem helyezünk azokra, mert javaslatait a közg. bizottság nem fogadta el, mindazonáltal olvasó közönségünk megnyugtatósa szempontjából nem térhetünk ki e nem valami kedves kötelesség elől. Ránk, megnyugtató körülményül szol-